

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekü hetilap.

Kiadó : **Leitner M. L.** könyv- és könyvdatulajdonos.

Tulajdonos és felelős szerkesztő : **Tencer Pál**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Deák Ferencz-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová a kéziratok intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden csütörtökön egy egész iven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy félhasábos petitsor után 3 kr. számíttatik.</p>
---	---	---

Pest, május 14-ikén.

(y.) Fölhozzák a zsidók összegyűlésének mielőbbi egybehivatása ellen, hogy az korai, sőt káros is lehet, mielőtt a zsidók politikai egyenjogósítása törvényhozási uton elintézve lenne. Az ellenvetés nagyon is a kérdés felszínén fekszik, és senkit sem lep meg, ha azt fegyverül látja használatni mind azok részéről, kik minden rendezésnek ellenségei, mert a zavaréltető elemük, mind pedig őszinte aggodalomképen felhozatni hallja azok részéről, a kik autonómiánk iránti nemes féltékenységükben vést sejtenek ott is, a hol tiszta előny kínálkozik.

De az emancipatio kérdése oly értelemben, hogy a zsidók a politikai jogok gyakorlatában részesíttessenek, épen nem áll szerves összefüggésben a hitközségek rendezése, a köznevelés — és az összképviselő ügyével, úgy hogy bátran állíthatjuk, miszerint azon esetben, ha ama lehetetlenség bekövetkeznék, hogy a törvényhozás a zsidótól a politikai jogok gyakorlatát jövőre nézve is határozottan megtagadná, és a zsidók továbbra is csak türt felekezetet képeznének, a kormány még ekkor sem követne el logikátlanságot, ha a hitközségeket fölhívna, hogy egyetemlegesen adjanak véleményt, mily értelemben és terjedelemben kívánják községi autonómiájukat szabályszerűleg rendezni, iskoláik jó karban tartásáról gondoskodni, és mily állást kívánnak elfoglalni és megtartani egyetemességükben az állammal szemben?

A politikai egyenjogósítás kérdése pedig tudjuk, hogy mi karban áll. A lényegre nézve a törvényhozás szándoka és a mi óhajásunk közt nincsen eltérés; és habár alapos okunk volt fölszólalni a kormány és az országgyűlés amaz eljárása ellen, hogy az ideiglenes rendelkezések alkalmával a zsidók méltó igényeit figyelmen kívül hagyta; és ha panaszainkat el nem fojthattuk a honosítási kérdésnek az egyenjogósítással történt összekapcsolása ellen: mindamellert nem szabad kételkednünk az igazságügyi miniszter által kifejtett kormányi programmban foglalt azon ígéret őszinteségében, melylyel a jelen kormánynak vallásügyi programjaként a vallások egyenlőségét, és minden vallásfelekezetbeliek egyenlő politikai joggyakorlatát hirdette. Tisztán a törvényhozás teendője már most az egyenjogósítás kérdését, a mi körül semminemű megkérdezés vagy meghallgatásnak helye többé nincsen — fogantatni, és a kérdés lényegében legkisebb nehézség sem forog fenn az ellen, hogy ez az országgyűlés legelső végzendői közé föl ne vétessék.

De az igazságügyi miniszter a politikai egyenjogósítás kérdésénél nem csekélyebb fontosságú vallás-politikai törvényjavaslatot is említett a kormány prog-

rammjában, melynél fogva ugyanis a vallás egyenlőség alapján a különböző vallásfelekezeteknek egymáshoz és az államhozi viszonya rendezetnék. Ezen ügyben mulhatlanul szükséges, hogy a kormány a zsidók egyetemességének óhajásáról illetékes forrásból értesülhessen. A már bevett hitfelekezetek autonómiájának különböző fokozatairól törvényi rendelkezik, és mindnyájukra nézve léteznek illetékes testületek, melyek a kívánnivalók iránt a tekintély sulyával fölszólalhatnak. De néma gyermeknek anyja sem érti szavát. Ha mi jó korán és illetékesen elő nem adhatjuk óhajásainkat; ha mind két kézzel meg nem ragadjuk az alkalmat, melyet a pesti hitközség kezdeményezése és a cultusminister jóakarata számunkra teremtettek; és a legnagyobb készséggel nem sereglünk az egybehívandó összegyűlésbe, hogy hitközségi érdekeinkre vonatkozó, és ezeknek különösen az államhozi viszonyát illető kívánatainkról ideje korán nyilatkozzunk: kit ér akkor a felelősség, ha a kormány ígért törvényjavaslatát a legközelebbi ülészekben de nobis sine nobis terjeszti a törvényhozás elé? Pedig ha a katolikus, protestans, vagy görög vallású ily mulasztás ellenében még abban találhat vigaszt, hogy az országgyűlés tagjai közt a törvényezők megalkotásához legalább egyes hitrokonai hozzájárulandanak, s így az egyéni informatio pótolandja azt, mit az összesség mulasztott: nekünk e csekély vigasztalás sem juthat.

A politikai egyenjogósítás és a hitközségi rendezés egyiránt égető, de egymástól független kérdéseinek egymásutánja nem tőlünk függ. Az első kérdés elintézésének időpontját csak a törvényhozás tüzi ki; de a hitközségi ügy czélszerű és megnyugtató rendezése leginkább a mi hozzájárulásunktól feltételeztetik, és azért megbocsáthatlan mulasztás volna, ha a tőlünk nem függő egyenjogósítási ügy késedelme miatt a tőlünk nagy részben igenis függő hitközségi élet-érdekeket elhanyagolnók.

S z e g e d, 1867. május 5.

—r— A magyarhoni hitközségek részéről az országos congressus iránt tett eddigi nyilatkozatok feljogosítanak bennünket azon biztos reményre, hogy a közgyűlés még ez idén a hitközségek képviselőinek általános részvéte és közreműködése mellett fog megtartatni.

Hiszszük, hogy a magyarhoni hitközségek közül nem lesz egy is, mely az újjáalakulás körüli tanácskozányokban részt venni ne kívánna s közömbösen venné a magyarhoni zsidóság összeségét érdeklő fordulatot; nem hihetjük pedig azért, mert mig egyrészt a

magyarhoni hitközségeket sokkal több közszellemmel bírónak ismerjük, semhogy azokat indifferentizmussal vádolhatnók; másrészt a congressus tanácskozásának tárgyát oly kérdések képezendik, melyek körül a magyarhoni zsidóságban nem lehetnek nézetkülönbségek és ha a tanácskozmány kérdéseinek mikénti megoldása körül eltérők is a vélemények, a congressus lesz épen a legalkalmasabb mód és hely a vélemények tisztázására, az eltérő nézetek kiegyeztetésére és a mindnyájunkra nézve egyaránt fontos kérdések közóhajtás szerinti elintézésére.

Azon bölcs óvatosság, melylyel a pesti hitközség előljárósága a congressus tárgyalásaiból a vallástörvényi és dogmatikai kérdések vitatását, egyenes és észrevehető mellőzésük által, kizárandóknak javallotta, bőkezűséget nyújt mindnyájunknak arra nézve, hogy a tárgyalások nem fognak oly ténnyel átvitetni, hol helyi érdekek állanak egymással szemközt, hanem azon határok között fognak mozogni, hol mindnyájunkat az érdekegység, érdekezonság köteleke fűz egybe.

Ugyanezért a tanácskozmányok sikerét már a priori biztosítottuk látjuk s hiszszük, hogy a congressus — őseink szokása szerint — az összes magyarhoni zsidóság választott képviselőinek gyűléseleend.

Nem vagyunk vérmes reménytek, s távol van tőlünk azon gondolat, hogy feleinket az optimismus rózsás szemüvegén tekintsük; de a magyarhoni zsidóság története nem egy tanúságot szolgáltat arra, hogy a megpróbáltatások súlyos éveiben úgy, miként a kedvezőbb szerencse napjaiban is népünk mindig együtt, egy zászló alatt egyesülten állott s nincs okunk tartani attól, hogy bennünket épen most, a majdan mindnyájunk felszabadulását hirdető óra pártokra szakadva, kárhözatos ziláltságban találjon.

Őseink egyesült erélye, mely az 1790-ik év tavaszán Budán tartott „nagy aszifa“ tanácskozásait átlengi, azon bölcs mérséklet és józan tapintat, mely az 1846. évi márcziushó 4-én a türelmi adó megváltása tárgyában Pesten folyamatba tett közgyűlési tárgyalásokat jellemzi,*) nemcsak az unokák hálájára méltó, de általunk egyenesen követendő például is szolgál.

*) Ezen közgyűlésre a pesti izraelita hitközség meghívása folytán megjelentek: A megyékből:

Abauj megyéből:	Glück S. Kohn Herrmann.
Arad „	Steinitz Jakab. Landshut Lipót.
Arva „	Reis Sámuel,
Bács „	Basch Bernát. Löwy Áron.
Baranya „	Löwy Jakab. Hiller József.
Békés „	Basch Simon. Schwarz Mózes.
Beregh „	Frie Fülöp. Meisels Simon.
Bihar „	Jakob Sámuel. Leitner Herrmann.
Borsod „	Eigner Albert. Kohn Bernát.
Csanád „	Nagl Sámson. Stern Simon.
Csongrád „	Schwab Lőrincz. Wodianer Sámuel.
Esztergom „	Pineter Mihály. Hölzler D.
Fehér „	Baumgarten Israel. Haan A.
Győr „	König Illés. Lederer Zsigmond.
Heves „	Hirschl Lipót. Heiy L.
Komárom „	Singer Salamon. Wolf Lázár.
Krassó „	Deutsch Gerzon. Wieser Mórincz.
Liptó „	Dioner Izsák. Dioner Mór.
Moson „	Rubinstein Ábr. Schreiber Lipót.
Nyitra „	Adler Károly. Ehrenfeld Koppel. Schlesinger Illés. Mandel Márk. Popper Ferencz.
Pest „	Goldstein Ábr. Helsing Mór.
Pozsony „	Brill Sámuel. Pappenheim Herrmann. Brill Henrik. Bettelheim Fülöp.
Sáros „	Holländer Leo. Schwarz.

És miként ők, képviselő-választási joguk korlátozása nélkül, mindig oly egyénekből állították össze közgyűléseiket, kiknek példás és valóban részrehajlatlan közreműködése a tárgyalások sikerét már eleve is biztosította, úgy bizton reméljük, hogy a magyarhoni hitközségeket az ezáltal kilátásban lévő választásoknál is őseikhez méltó, a feladat méltóságának megfelelő józan szellem fogja át-
lengeni.

A congressus tárgyában.

A pesti izraelita hitközségekhez a vidéki testvérközsegektől beérkezett nyilatkozatok közül ezuttal a következőket közöljük: (Folytatás.)

Igen tisztelt előljáróság!

F. h. 14-éről szóló igen becses körlevelét a m. k. vallás és közoktatásügyi minister ő Nagyméltóságának, nem tudjuk, irás — vagy csak szóbeli felszólítása, vagy a német szöveg szerint rövid ráutalása (angedutet) következtében a magyarhoni izraeliták hitfelekezeti ügyekről fölterjesztett emlékirat csatolmányával együtt fogadván, a tisztelettel alulirt előljáróság által a helybeli hitközségi értelmiség több tagja jelenlétében tegnap tartott tanácskozásban felolvastattott és megvitáztatott, mely folytán van szerencsénk a nagy többségnek a kérdéses tárgy felett adott véleményezését a következőben előterjeszteni.

Tagadhatlan, miszerint hazánkban hitfelekezeti bel- és külügyeink oly kimondhatatlan sajnós és zilált állapotban vannak, hogy azoknak a kor követelményei szerint mihamarábbi szervezése és végleges rendezése, minden vallása és hitsorsosai iránt hön érző izraelitánál közóhajtá vált.

Tagadhatlan továbbá, hogy a temérdek bajok megismerése és azokhoz illesztendő gyors orvoslása nem egyes embernek, sem bármily kitünő értelmiséggel bíró egyes községnek, hanem a magyarhoni összes izraelitákból alakítandó központi képviseletnek kihallgatása után lenno elérhető.

Ezt belátva meg nem tagadhatjuk a czimezett igen tisztelt előljáróságtól teljes elismerésünket azon óvatos eljárásáért, melylyel a felterjesztett ugynevezett emlékiratban nyíltan kimondá, mikép az abban foglalt oszmék fejtogetését nem az

Sopronmegyéből	Eisenschütz Simon. Löwy Elkán.
Somogy „	Stein Jakab. Blauhorn Mátyás.
Szabolcs „	Weisshaus Herrmann.
Szatmár „	Polatsck Ábrahám. Fisch Ábr.
Szerém „	Singer Frigyes.
Szepes „	Horz Márk. Polatsck.
Tolna „	Adler S. D. Freund Mórincz.
Torna „	Rott Dávid. Reiner Fülöp.
Trencsén „	Haas Sámuel. Altman Leo.
Temes „	Munkács Lázár.
Torontál „	Strasser Vilmos. Frankl Simon.
Verőcze „	Lackenbacher B. Lackenbacher Jakab.
Varasd „	Leitner Fülöp. Mosinger Sámuel.
Veszprém „	Altstädter Sal. Schlesinger Sám.
Vas „	Pick Áron. Grünwald Ignatz.
Zemplén „	Weinberger József. Polatsck Leo.
Zágráb „	Epstein S.
Zala „	Kaiser Benjamin. Stern Bernát.

A városok részéről:

Budáról:	Dr. Kohn Leo. Metz Elkán.
Kassáról:	Dr. Rott Mátyás. Adler József.
Pestről:	Kunewalder J. Kassovitz J. H. Pollak M.
Pécsről:	Fuchs Mór. Japringor Joachim.
Szabadkáról:	Hubert Jakab. Schäfer Jakab.
Szegedről:	Ausländer Simon. Báron Jakab.
Trencsénről:	Spitz Farkas. Stark Simson.
Temesvárról:	Gotthilf Ferencz. Magyar S. M.
Ujvidékről:	Deutsch József. Freuer P.
Zomborról:	Stein Lipót

összes magyar izraeliták nevében — mire jogositva eddig magát nem is érezhető — hanem csupán mint a pesti érdemes izraelita hitközség előljáróságát adá.

Azonban, miután elutasíthatatlan tény, hogy az évszázadok óta hazánkban szintugy ránk nehezült átok megszűnésének, és a tőlünk igazságtalanul elkobozott emberi s társadalmi jogok visszanyerésének küszöbén állunk, nem volna-e az valami idő-előtti, ha jelenben a készülő átmeneti időszakban a magyarhoni izraeliták által választandó képviselők gyűlése kieszközöltetnék, melyen ismét csak ideiglenes rendezés volna intézkedő, míg bel és kül sérelmeink gyökeres s tartós orvoslás után sovárognak?

Minthogy tehát Pest városa érdemes izr. hitközség igen tisztelt előljárósága szétküldött becses körlevelével csakugyan nem egyebet, mint testvér-hitközségei ebbeli véleményének nyilvánítására alkalmat nyújtani szándékozhatott, van szorosan kinyilatkoztatni, miszerint hitközségünk értelmiségét is kihallgatva a többség véleményezése abban állapodott meg, hogy az ily képviselői gyűlés mostani megtartása még ideje korán volna; elébb be kellene várnunk a törvényhozó testületnek elébb-utóbb felettünk hozandó határozmányát, és csak ennek utána lehetne kilátásunk belszerkezetünkről kellőképen és maradandólag gondoskodni.

Kik egyébiránt egész illedelemmel vagyunk
a helybeli izr. hitkzsg. előljárósága nevében
Grosz Sándor.

Kecskeméten, 1867. április hó 22-én.

Igen tisztelt testvéreközség.

Az egrí hitközség a legnagyobb örömmel és megelégedéssel vette a pesti izraelita hitközség f. é. április 14-ről szóló hozzánk intézett felszólítását.

Tekinté és üdvözli azt, mint kezdeményezését annak, mely tengődő és sajgó hitközségi állapotunkat egy jobb és áldásdús jövő felé vezetni képes lesz.

Készséggel és örömmel fogadjuk tehát önök javaslatát, miszerint egy az összes magyar hitközségek által választandó képviselői országos gyűlés egybehivassék, melynek összeműködése által oly rendezett állapot jönne létre, mely vallási, szellemi és némiképen anyagi hitfelekezeti érdekeinket is, a haladás és virágzás felé vezetné.

A midőn ezen fontos ügy további fejlődéséről minket tudósítani tisztelettel felkérjük

Maradunk testvéri szeretettel
Egerben, 1867. áprilishó 22-én.

Az egrí izraelita hitközség előljárósága
Kohn Illés.
Schwarz István.

Tisztelt hitközség.

Kedves kötelességet teljesítünk, midőn a pesti izr. hitközség t. előljáróságának fontos ügyeink érdekében kifejtett törekvéséért hálás elismerésünket kifejezzük. Teszszük ezt főképen azért, mert önök a nagyméltóságú cultusministernek átnyújtott nyilatkozattal óhajainkat tökéletesen kifejezték. Kérjük még ezuttal a t. hitközséget, sziveskedjék velünk az ügy további fejlődését tudatni;

Midőn testvéri üdvözlötüket szívből viszonzónók, maradtunk tisztelettel

N. Kanizsa, április 23-án 1867.

A hitközség előljárósága.
Löwinger Izrael.

Tisztelt hitfeleink!

Magyarországi hitközségeink többségének zilált és rendezetlen viszonyait szem előtt tartva, a tisztelt pesti hitközség

azon meggyőződését teljesen osztjuk, hogy gyökeres orvoslás csak az egyes hitközségek képviselőinek országos gyűlése által osztközölhető.

Midőn a tisztelt előljáróság ez érdemben tett lépését és nyilatkozatát velünk tudomás végett közölni kegyeskedett, szíves méltánlással ismerjük el tapintatteljes eljárását. A célba vett eredmény hazai hitfeleink érdekéire csak üdvös hatással lehetend; minél fogva helyeslésünknek kifejezést adva, késznek nyilvánítjuk magunkat a tisztelt előljáróság törekvéseinek részünkről telhető támogatására.

Tisztelettel maradván a tisztelt előljáróság
alázatos szolgálói

Csongrádon, 1867, április 24-én.

Kohn Jakob
elnök.

Keller Sámuel.

Groszmann J.

Külföldi szemle.

A németországi izraeliták polgári és társadalmi állapota sok tekintetben sajátságos látványt nyújt. Németország népe, — kivételekről, mint például a „keresztes ujság“ (Kreuzzeitung) pártjáról, természetesen nem szólnunk, — a zsidóban már a francziák elleni szabadságháború óta elismerte egyenjogú polgártársát, kit németnek tekint, mitsem törődve vallásával. Nem így a kormány; ez, Poroszországban például, elvileg teljesjogú polgárnak tekinti a zsidót, de ezt nem foganatosítja gyakorlatban. Így a német zsidók állapota szabadabb vagy korlátoltabb a szerint, a mint valamely ügyben a nép vagy a kormány bir nagyobb befolyással. A porosz zsidó például activ és passiv választási joggal bir, s a nép őt a politikai élet fontos tényezőjéül tekintvén, aránylag gyakran követté is választja. De ha ugyanezen zsidó követnek, kit a nép bizalmával kitüntetett, esküdni kell, a kormány őt még mindig arra kényszeríti, hogy esküjét az elavult, s annyira sértő „more judaico“ tegye le. Majdnem minden új országgyűléshez folyamodnak az izraeliták ezen eskü eltörléséért, mint csak épen most a königsbergi Jolowitz tr. Az országgyűlés ezen évenként megújuló kérvényt mindig elismerésre méltó előzékenységgel és buzgalommal tárgyalja; az illető bizottság előadója, mint újolag John tr., rendesen azt javasolja, hogy az országgyűlés ezen kérvényt a kormány figyelmébe ajánlja; a ház ép oly rendesen ezen javaslatot nagy többséggel el is fogadja — hisz a követek a nép választottjai! s a kormány a ház ezen határozatát nyájas mosolylyal fogadja s a zsidó-eskü eltörlése mindig — ad calendas graecas elhalasztatik. Zsidó, porosz törvény szerint, államügyész, bíró s tudja a jó Isten még mi nem lehet, tán még mint Hollandiában igazságügyi minister is, hisz Poroszország a német civilizáció képviselője s ily civilizált állam törvénykönyve felvilágosodott 19-ik századunkban nem ismerhet valláskülömbiséget! S az izraelita csakugyan leteheti az államvizsgát, referendárius, sőt segédbíró (Assessor) is válhatik belőle és mint ilyen hosszú éveken át, természetesen fizetés nélkül, dolgozhatik az állam érdekében; de államügyész csak kivételképen lesz belőle és bíró épenséggel nem — s miért nem? mivel szerintük zsidó keresztyént nem eskethet meg! Mintha ez, ha saját vallása szertartásai szerint, de zsidó jelenlétében teszi le az esküt, kevésbé érezhetné magát lekötve az igazság bevallására. A kormány sokáig vonakodott zsidókat, mint tanárokat, magasb tanintézeteknél alkalmazni; nem mivel a törvény a zsidók alkalmaztatását

megtiltaná, hanem mivel a kormány azt nem akarja. Mind a mellett nagyobb városok hatóságai, mint Königsberg, Posen, műtanodáikba vagy gymnásiumaikba zsidókat választottak tanárokkul; a kormány azonban azokat nem erősítette meg, de a városi hatóság őket még sem mozdította el állomásaikról; ezek éveken át, mint a kormánytól helyben nem hagyott tanárok működtek, még pedig sikerrel, míg a kormány őket vég-

tére nolens volens csakugyan megerősítette. Csak az egyetemek képeznek e tekintetben dicséretre méltó kivételt. Ezeknél ugyanis a tanári kar, ha valamely tanészék megürül, javasoló joggal bír s ezzel többnyire elég szabadelvéen él; s így majdnem minden jelentékenyebb német egyetemen izraeliták működnek mint rendkívüli s rendes tanárok, főleg az orvostan, bölcsészet és nyelvészet terén.

T A R C Z A.

A templom Izrael sajátja és tulajdona.

S z ó n o k l a t,

melyet a kassai izraelita hitközség imaházának fölavatatása alkalmából folyó év aprilis 12-én tartott

Dr. Z i p s e r M.
főrabbi.

E szó: „tulajdon,“ újatatos feleim, tág és sokra terjedő egy fogalom; mit nem neveznek az emberek tulajdonuknak, mire pedig ép oly kevés tarthatnak jogos igényt, mint a vak a szivárvány pompás színjátékának vagy a siket a zone elragadó zengzetének megítélésére! Majd egy terjedelmes birodalom, javadalmak és földbirtokok roppant határa az, mit az ember büszkén szoret sajátjának nevezni. Egy tolvaj, beszélik bölcsőink¹⁾, lopott egyszer egy öltözéket; törvényszék elé idéztetvén, teljes bizottsággal állítá, hogy az sajátja volna. Próbálja azonnal fel, lóna bölcs bíró határozata, valjon illik e testére, valjon testrészeinek mértékére és alakjára van e készítve. Mily szégyen háru-la a hazugra, midőn kísült, hogy az öltöny tiz olyan testet tarthatna, mint a melylyel ő birt. Épugy a gyarló halandó! Az egész földet akarná tulajdonául nevezni, midőn egy legfőbb négy rőfnyi tér elégséges örök lakul neki. Próbáld az öltönyt, így szólítja egy menyeyi hang, próbáld az öltönyt, melyet magadénak vallasz, valjon illik-e testedre!

Majd meg ingó javak és gazdagságok, ékszerök és fémek kincse, vagy épen művészet és tudomány az, mit mások tulajdonukul neveznek, bár mindez csak Isten tulajdona, az Urnak kincse egyedül. „Enyém az arany, s az ezüst enyém, mond az Ur.“²⁾ „En tettem bölcsökké a bölcsöket és értelmesekké az értelmeseket.“³⁾

De mi képezi Izrael sajátját, mi tekinthető az ő saját tulajdonaként? „Mi szépek sátraid Jákob, hajlékaid Izrael!“⁴⁾ Mely sátrak, mily hajlékok? A templomok és imaházak, ugy magyarázzák bölcsőink.⁵⁾ Ezek képezik tehát Izrael jószágát és birtokát, ezek teszik kincsét vagyónát. Hogy milyen értelemben nevezhetjük azonban az imaházat minden rajta, vele és benne levővel és belőle eredővel egyetemben Izrael tulajdonának, az legyen ez alkalmi elmélkedésünk feladata.

I.

Ájtatos feleim! Több mint 3000 év folyt el a történet folyamából azon idő óta, midőn Mózes — az Isten embere — kinek dicsősége és hírneve mai napság a föld kerokségét betölti, 2. évben az Egyiptomból történt kivonulás után, épen e hóban, a föld egy rejtzugában, a színaji pusztában bevégezte volt azon sátor felszerelését, melyről szól az Ur ígérete: „Készítsetek lakot tisztelőtomre, és köztetek fogok lakni.“⁶⁾ Holnap, Niszan 8-án, van épen évfordulója azon napnak, melyen az Ur szentélyét fölavatta.

És ma, annyi évezred multával, oly számos nemzedék onyészta után, mi, amaz ősrégi nép utódai, itt állunk ugyan azon

szent munkával foglalkozók, ugyanazon reményekkel koblünkben: „Vajha Isten felsége és dicsősége az egész ide gyült sokaságon látszanék és nyilatkoznék!“⁴⁾ Oh mi mindent nem tartalmaz e mérhetlen időköz az emberi nem számára! Mily változatok, mely emelkedés és süllyedés a népéletben nem szövődött és fonódott le ez időszak alatt!

Régi intézményeid és intézeteid Izrael, így szól neked ezen időszak, mind ezen sokszerü változásokon át diadalmasan fenntartották magokat, és az egész földön bemenetet, és az egész emberiség kedélyzetében olismerést vtvak ki magoknak.

Mózes előtt, így tanit az ősidők története, nem léteztek nyilvános egyházak a nép gyűlhelyeül a legfelsőbb Lény imádására. Egyiptomban, a mivelődés ama régi országában, a papok csak urnakkal birtak halhatatlanoknak hitt isteneik lakjait. Szent gyülekezeteik vagy a holtak sírboltozataiban,²⁾ vagy titkos földalatti folyosókban tartattak, de melyekhez minden avatlan részére tilos volt a bemenet és közeledés.

A második időszak művelt államai pedig, az asszírriusok és hpoenicusok, mint a szentírás azt velünk közli, lombdús ligeteket és oltárokat állítának על ההרים הרמים hegyek ormain és halmok csucsain, hogy szintén megnehezítsék a népnek a közeledést azon helyiségekhez, hol legszentebbjük létezett. Kövöttek egy harmadik népesoport: a görögök, perzsák és rómaiak, kikről a történet ép úgy bizonyítja nyilvános imaházak nembírását. Mig a görögök isteneiknek elrekesztését egy négy fal közti térben, azoknak kicsinyítéséül és alacsonyításaul tekinték³⁾ — majmolóik, a perzsák annyira mentek eboli hitök vakbuzgalmában, hogy minden hódítási utjokba eső avatott épületeket és szentélyeket szétrombolának és elpusztítának.⁴⁾ A rómaiak tartottak ugyan házi oltárokat és fülkéket s tűzhelyeiken védisteneket, nyilvános templomokkal azonban, az egész nép gyülekezhetésére, nem bírának. Bizonyos annyi, hogy Janus templomának ajtai csak háboru idejében nyitak meg, az oltárok és fülkék megközelítése csak a szabadoknak volt szabad, a szolgáknak pedig tilos vala.⁵⁾ Valószínűleg az okból, mivel az államnak, mely a népek szabadtalanságán, a nemzetek rászolgaságán alapult, a tömeg minden csoportosulásától, az elnyomottaknak egybegyült sokaságától sokat volt tartania.

Mózes tehát az első halandó vala, ki megalapította az imaházak intézményét az Urnak nyilvános gyülekezetben való imádására, és a világ ez intézményt hálásan fogadta és mindenüvé behozta. Járjátok be a föld minden részeit, és még mai napság is mindenütt fogtok akadni ez intézményre, és majdnem ugyanazon alakban fogjátok azt találni, melyet Mózes a pusztában és később Salamon király Jeruzsálemben adott neki. És ezen intézmény behozatala azt hirdeti neked Izrael, hirdeti sőt az egész emberiségnek, hogy Isten imádása nem, mint Egyiptomban vala, a papi vagy más kiváló rend kizárólagos tulajdona, hanem mindeneknek közbirtoka; hogy Isten, mind az embereknek atyja és teremtője, mindnyájától is kiván imádatni.

Ez intézmény továbbá tanuságot tesz arról, hogy az Ur — noha mint tiszta szellem a magasságot és a mélységet, az egész

¹⁾ Tauchuma M. V. 14, 22. ²⁾ Chága 2, 8. ³⁾ Dán. 2, 21. ⁴⁾ M. IV. 24, 5. ⁵⁾ Szanhedrin 105. I. v. ⁶⁾ M. II.

¹⁾ M. III. 26. ²⁾ Herod. II. k. 170. f. ³⁾ Plato XII. k. de legibus. ⁴⁾ Herod. I. k., Strabo XV. k., Arion III. k. ⁵⁾ T. Lavius'

mindenség terét botölti, mindazonáltal — valamint a tág látkör a szem szűk hatáiraiban tükröződik — kiválólag az emberi szel-
lemben és az általa határolt térben szeret nyilatkozni, mivel to-
is, oh ember, e helyiségben elkülönítve a világ minden külső
befolyásától és zavargásától, magadba térve és csak saját lé-
nyeddel foglalkozva, közelebb találsz magad a legfelsőbbhez és
legfelségesebbhez, mint különben és másutt. Tanít továbbá ez
intézmény annak tudására, hogy bár mennyire nagyok és kü-
lönfélék legyenek is a különségek künn az emberi társadalom-
ban, bár mely szakadásokat okozzanak is ott rang, állás és gaz-
dagság: e helyen mindenki, legyen előkelő vagy szegény, ur
vagy szolga, Isten előtt egyenlő, mely okból kinek-kinek egy-
aránt meg van engedve a belépet az Ő lakába.

És ezen igazságok Izrael, Mózes tanítótól eredők, álta-
lad régóta ápolvák és őrizték, most a világ közbirtokává, az
emberiség közös tulajdonává váltak. Mely diadal ez pedig amaz
Isten-hivatottjára nézve, hogy ezen intézmény, melyet több év-
ezred előtt a föld egy ismeretlen zugában a maga népének szűk
köre részére teremtett, most a föld egész kerékességének minden
pontjain el van ismerve, behozva, valósítva! Valóban: minden
egy-egy templom építtetése, minden egyes imaház felszentelése
kell hogy megelégedésedre szolgáljon, kárpótlásodul más sze-
renee hiányáért!

הַאֵלֹהִים בְּבֵיתוֹ וְדָרְוֹר קֵן לֵהּ ha a madár há-
zát, a fecske fészket tulajdonának nevezheti; „את מזכהותיהך”
צבאות úgy én oltáridat nevezem annak seregek Őra, úgy
Izrael a nyilvános templomokat és imaházakat tekintheti tulaj-
donának.

II.

Mi a templomnak hivatása és feladata? Ez kétféle módon
nyilatkozik, imában és tanításban. Itt emelkedjék először —
az ember gyenge kedélye áhitattal fel menyei atyjához, rem-
éljen és várjon Ő tőle vigaszt a szerencsétlenségben, megmen-
tést a szükségben, és szabadulást minden bajból; mutassa be
végre fohászainak meghallgatása és óhajainak teljesülése
után legmélyebb alázattal hódoló háláját. De — másodszor — a
gyarló emberi ész nem kevésbé tanításra és azon örök igazsá-
gok hirdetésére, melyek neki e sötét földi völgyben csak a leg-
felsőbb lénytől járulhatnak, csak a legfelsőbb szellem által nyi-
latkoztathatnak.

(Vége következik.)

Előítéletek.

Elbeszélés.

(Végo.)

III.

Ismét a Buchenssee kastélyban vagyunk, hol a már omlí-
tett társaságot ugyanazon helyzetben találjuk, mint először: a
sakkjáték mellett.

— Most már a te zsidó — mondá a gróf — pénzzel
eddigelé kifizette adósságait, és mondhatom nem kis nyereségre
tett szert Júdás. Fölöttébb sajnálom, hogy én adtam okot annyi
pénz elvesztegetésére.

— Mily előítéletesen beszélsz, viszonzá a báró, vajjon ki
jogosít föl téged mindjárt a legrosszabbat gondolni?

— Hogy mi jogosít fel? hát nem minden zsidó csaló-e?

— Sőt ellenkezőleg — mond a báró — az izraeliták val-
lása szigorúan megtilt nekik minden hazugságot és csalárd-
ságot.

— Az lehet, hogy maguk közt nem csalják meg egymást,
míg a gójimok (nem zsidók) irányában, jó nyereség fejében, min-
den csalárdságra képesek.

A kastély udvaráról posta-síp hallatszott és habár a hó
miatt a kocsi zörgése nem hatott a tormokig, a lovak csengetyűi
mégis elárulák megérkezését.

A báróné az ablakhoz futott és vidáman kiálta:

— Vendégünk érkezett!

— Ki jöhet ily hideg késő téli éjnek éjszakáján? kérdé
a báró.

Kis várakozás után egy bérruhás inas Rauheim Áron ko-
reskedőt G—ből jelenté be, ki a báró urral kíván beszélni.

— Csak bocsásd be őt, mond a báró.

Áron egy zacskót tartva kezében lépett a terembe,

— Hozta Isten Rauheim! kiálta elébe a báró, mi vezet
önt ily zordon időben hozzánk? De először is üljön le és igyék
egy forró theát, mert a mint látom, tagjai meg vannak merevülve
a hideg miatt. Ugyan hogy is jutott eszébe ilyen időben utra
kelni? —

Midőn Áron, ki valóban igen-igen átfázott volt, leült.
Klára báróné egy findza theát igyekvék önteni számára.

— Ne önts bele tejet leányom, — szólta a báró — mert
Áron nem iszik nálnuk tejet, és midőn leánya a boros-üveghez
nyult így folytatá: Veres bort se önts; — én némilg ismerem
a zsidó szokásokat, néhány csepp rumot már vegyíthetsz
közéje.

— Valóban nem szabad önöknek bort és tejet inni — kérdé
a gróf — ezt még nem hallottam!

— Bort és tejet ugyan szabad innunk viszonzá Áron,
csak hogy . . . itt elhallgatott.

— Ezt máskor fejtegetjük — vevé át a szót a báró —
most némely más dologban kívánám, hogy világosítva föl min-
ket; barátom Laubach gróf úr ép most állította, hogy önöknek
megengedi a talmud (zsidó törvénykönyv) a csalást nemszidók-
kal szemben.

— Ösmeri gróf ur a talmudot? kérdé Áron.

— Még az kellene — felelt a gróf — én és talmud ha,
ha, ha! De többfelét hallottam már róla és olvastam fölöle;
kastélyomban volt egy tudós jelölt, ki a talmudot tanulá; bizo-
nyos Eisen . . . Eisen már nem tudom azon egyén nevét, kinek
dolgozatából tanult.

— Eisenmenger egészíté ki Áron.

— Igen igen — kiálta élénken a gróf — zsidó volt ő is
ügy-e?

Áron kénytelen volt elmosolyodni, azután így szóló;

— Nem, nem volt zidó, sőt ellenkezőleg legdühösebb ol-
lensége volt a zsidóknak, ki a talmud szavait igyekezett elfor-
dítani és megrútítani. De hogy a gróf úr elképzelhesse, mi van
irva törvénykönyvünkben a nemzsidókról, engedjék meg nagy-
ságtok, hogy a többek közül egy történetkét elbeszélhessek.

— Csak beszélje el, mond a báró, mi szívesen hallgatjuk.

— A legtudósabb zsidók egyikét — kezdé Áron — Schimeon
ben Schetachnak*) hitták, ki ifjúkorában kender-kereskedésből
élt; ez ugyan igen gyér jövedelmet hozott neki, de később
mégis népünk fejedelmévé lön. Midőn még kereskedését üzte,
egy alkalommal így szólta hozzá tanítványai:

— Rabbi, veszünkneked egy szamarat, hogy könnyebben
szállíthasd torheid.

A tanítványok csakugyan ki is mentek a vásárra és egy
arabs szamarát megvették; az állatot haza vezetvén, értékes
aranyéket találtak a nyakán, mely fölfedezésre ily szavakkal
siettek tanítójukhoz az értékes tárgyat mutatva:

— „Ime rabbi! most már örvendhetsz, mert gazdag ember
vagy, nem kell többé oly fáradságosan élned.

— „És mint jutott ez hozzátok? kérdé a rabbi — az ér-
tékes köveket szemlélgetve, mire ezek híven elbeszélék a tör-
téneteket.

— „És tudott az izmaelita e drága kő hollétéről?

— Nemmel feleltek.

— „Ugy hát vigyétek neki vissza! parancsolá a rabbi
szigoruan.

— „De rabbi — válaszoltak a tanítványok — valószínű-

*) Schimeon Schetach fia.

leg neki is oly kevés joga van ahhoz, mint nekünk, mert talán ő is az ékszerrel együtt vette az állatot!

A rabbi komoly arcot öltve, így felelt:

— „Édes gyermekeim! Lehet gyan, hogy az ékszer valódi tulajdonosa kifürkészhetlen; ámde az is lehet, hogy azon egyén a jogos tulajdonos, kitől az állatot vettétek, én a legkisebbet sem tűröm lelkeimen, mi bűnhöz hasonlít, habár az által gazdaggá válnék is. Keressétek föl tehát az izmaelitát és mondjátok neki:

— „Ime, tanítónk visszaküldi neked ezen kincset, melyet megtarthatott volna magának; de Izrael Istene parancsolja, hogy neked visszaadja!!

A tanítványok eltávoztak, és sok keresés után egy száloda szobái egyikében megtalálták az izmaelitát, ki egy szögletben ülve búsan merengett maga elé.

— „Mért vagy oly bús, Izmael fia? kérdé a tanítványok egyike.

— „Oh én szerencsétlen ember vagyok! sohajta a megszólított, mert ma minden birtokom elveszítém, és az ifjaknak, kiket nem ismert föl a félhomályban, elbeszélte miszerint az általa eladott számár nyakáról elfeledte lovenni a nyaklánczot.

Ekkor a tanítványok azon szavakkal, mint tanítójuk mondá, átnyujták a kincset.

Erre a pogány kezeit az éghez emelve így kiáltott föl:

— „Dicsértessék Izrael Istene!!!

E pillanatban oda lépett a tanítványokat követő rabbi, ki meg akart győződni, hogy tanítványai mint teljesítik parancsát, s ily szavakkal lépett hozzájuk:

— „Kedves gyermekeim, mindig gondoljátok meg, hogy a világ minden kincsét fölülmulja az, ha jó Istenünk szent nevét magasztalni halljuk!!

E szavaknál Áron elhallgatott; bevégezvén az elbeszélést, melyet mindegyik figyelemmel hallgatott, és a hölgyek szeméibe könyek toluhtak.

— Helyes! kiáltott a báró, nagyon dicséretes mind ez a to rabbitól, és te mit mondasz rá Henrik?

— Ön szépen tud regélni, Rauheim, mond a gróf, különben soha sem kételkedtem abban, hogy kivételesen jó zsidók is léteznek.

— Megbocsásson gróf úr, vannak kivételesen rossz zsidók is, de felekezetünkben több jó, mint rossz van, és az utóbbiak is azon nehéz nyomás következtében romlottak meg, mely alatt már századok óta kénytelenek sínlenni.

— Oh — viszonzá a gróf — tehát megengedi ön, miszerint a hosszú nyomás alatt fajuk megromlott, és hogy a mai időben nincsenek oly zsidók, kiket az említett rabbihoz lehetne hasonlítani?!

— De — viszonzá Áron — véleményem szerint a mai időben is vannak oly zsidók, kik ép úgy cselekednének; a többek közt ismerek egy szegény embert, ki önhibáján kívül adósságba keveredett, és jelenleg a megbukás pontján áll; egy előkelő úr kis összeggel tartozván neki, azt megküldötte, de tévedésből ezüst helyett arannyal tölték meg a pénztokoresok, az összeg így 5000 tallérra rug és ez ép annyi, hogy a zsidó adósságait fedezhetné, mi őt, nejét és gyermekeit a legnagyobb inségtől és nyomortól mentené meg. De a zsidó perczig sem habozott hanem gyorskocsira ülve, sietett a pénzt még az előtt visszaadni, hogy a tévedést észre vették. Azon előkelő úr nem más mint ön, báró úr, míg az a szegény zsidó, ki a jó Isten nevének megszentelését többre becsüli vagyonánál, neje és gyermekeinél, én vagyok méltóságos uraim — és így gondolkozik minden istenfélő hitfeleim közt.

E szavaknál Áron átnyujtá a bárónak a zacskót, ki tartalmát az asztalra üritvén, csillogó aranyokkal boritá be egészen.

— Oh én becsületes Áronom! kiálta a báró a zsidót megölelve; a báróné is hozzá lépett megszorítván kezét, míg Klára bárónő tuláradó könyvei törlésével volt elfoglalva.

— Dicsértessék Izrael Istene! kiáltott egyszerre a gróf; bevallom hogy legyőzöttem! Rauheim, én önnek 10,000 tallért kölcsönzök: 5000-et Schimmel ben Scharlachnak, vagy mily neve volt azon rabbinak és 5000-et önnek, holnap eljöhet a laubachi kastélyba a pénzért.

A báró som vette vissza az 5000 tallért. Áron néma csodálkozással hallgatta végig a szándékos tévedés történetét, ezután így szólt:

— Méltóságos báró úrnak nem kellett volna engem ily kísérletbe hozni.

— Ezt — viszonzá a báró — leányom is mondá, eszerint ő jobb nálam, mert bennem még valami kevés van az előítéletes időkből; hála az égnek, hogy a mostani nemzedék józanabb gondolkodásu.

Midőn Áron hazaérkeztekor nevének a történeteket elbeszélte, ez igen nagyon megijedt és így szólt magában: Oh Istenem, mi történt volna velünk, ha férjem tanácsomra hajlott volna?!

Laubach legjobb embere lett a zsidóknak és különösen Rauheim Áron kegyenczévé lön; az utóbbi kifizetvén adósságait azon üzleti gyárat, melyre a kormánytól engedélyt kapott, gyorsan föllállítatá, s évenként roppant jövedelmet húzván belőle, csakhamar meggazdagodott.

Laubach gróf fia később nőül vette Buchenseo Klára bárónőt és az ifjú gróf a környék leggazdagabb birtokosa lön.

Midőn a Napoleoni csaták Európát pusztíták, a két lovag kiket beszélyünk elején a sakkjátéknál találtunk, már mélyen a föld alatt pihent.

A szabadsági harcokban Laubach gróf, ki buzgó honfi volt, a porosz ellen ezredeket gyűjtött és e miatt nemcsak hogy adósságba keveredett, hanem még birtokai is szétduhattak és már ép azon ponton állt hogy ősei hagyománya elárvereztessék, midőn őt az agg Rauheim Áron 50,000 tallérral kínálta meg, azon összeget ily felkiáltással tevén le a meglepetés miatt magánkivül levő gróf elé:

— Dicsértessék jó mennyei atyánk, ki e napot hagyá megérnem, melyen hálatartozásomat köszönettel leróhatom!

Angyal Anna.

P e s t.

Folyó hó 12-én tisztelgett a pesti izraelita tanintézetek küldöttsége Eötvös József b- oktatásügyi miniszter úrnál. A küldöttség Kohn hitszónok vezetése alatt a következő tagokból állott: a fioskola részéről Kohn Salamon igazgató, Neuhaus Mátyás és Reich Ignác, a leány iskola részéről Rózsási József és Rosenberg Henrik végre a kisededovó intézet részéről Kohányi Samu. Kohn hitszónok úr következő szavakat intézett a miniszter ur ő nmltgához:

Nagyméltóságú miniszter ur!

Kegyelmes urunk!

A pesti izr. hitközség tanintézeteinek képviselői mély hódolattal jelentek meg nagyméltóságod előtt, hogy tiszteletüknek adjanak kifejezést, szerencsekívánataikat és reményeiket, kérelmeiket és fogadásaikat nagyméltóságodnak előterjeszszék; és nekem, ezen község hitszónokának, kire iskoláink felügyelete részben bízott, nekem van szerencsém ezen őszinte érzelmeknek tolmácsa lenni. S így legelőször is engedje nmltgod üdvkívánatunkat kifejezmem ama magas, dicső és fontos hivatalhoz, melyet fejedelmünk bizalma nagyméltóságodra, hazánk érdemdus polgárára, irodalmunk és tudományunk kitünő képviselőjére, ruházott. Ezen örven-

detes tényhez, mint egész nemzetünk úgy mi is a legzebb reményeket kötjük, mert hisszük, mert meg vagyunk róla győződve, hogy Nagyméltóságod felügyelete és bölcs vezénylete alatt hazánk szellemi kimivélése új lendületet fog nyerni s hogy különösen izraelita ifjuságunk kiképezése emberi jogaink nemes védőjében hatalmas és jóakaró pártfogóra talál. Alázattal felkérjük tehát nagyméltogat, méltotassék legszen- tebb ügyünk, iskola ügyünk felől atyailag gondoskodni, azt nagy befolyása és mély belátásával támogatni és új üdvös pályára vezetni. Meglévén győződve arról, hogy alázatos kérelmünk teljesített fog, szentül ígérjük, hogy csekély erőnkkel nagyméltóságod törekvéseit mindig támogatni s üdvös terveit lehetőleg foganatosítani fogjuk; ígérjük, hogy mindig azon fogunk lenni, hogy izraelita ifjuságunkat úgy neveljük, hogy gyermekeinkből az emberi társaság hasznos tagjai, szeretett hazánknak pedig derék polgárjai váljanak. Az Isten éltesse nagymélt. áldja meg erővel, egészséggel s boldogsággal!

Éljen bazánk nagyméltóságú Cultusministere.

Ő nmltga köszönettel fogadta a küldöttség üdvözlét. Az izraelita iskolák — így szólott — aránylag igen jól szervezvék és elismeri, hogy az izraelita szülők igen sokat áldoznak gyermekeik nevelésére és hogy a legszegényebb is gyermekét taníttatja.

Ő nmltga a legmelegebb rokonszenvvel viseltetik iskoláink ügye iránt, és ezt — a koronázás után — tetteg azzal szándékozik bizonyítani, hogy iskoláinkat meglátogatja.

Ő nmltga a küldöttség minden egyes tagjához intézett néhány nyájas szót és egyebek között a tanítókat arra figyelmeztette, hogy főleg buzgalmuktól függ iskoláink fölvirágzása.

Végre iskoláink szervezése, a tanítók és tanulók száma után tudakozódott.

LEVELEK.

Losonc május 12-én.

Minthogy becses lapja utolsó számának egyik jeles czikében azon hirt olvasom, hogy a biharmegyei zsidó lakosoknak megadatott a cselokvó választási képesség, bátorkodom a tisztelt szerkesztő úrnak tudomásul adni, hogy Nógrád megyében is, ugy 1861-ben mint jelenleg az izraelita értelmiségnek megadatván ezen jog, noha 1861-ben ezt elfogadtuk, és többen hitfeleink közül tetteg részt is vettek a választásoknál, mindamellett az utolsó tisztújítástól szándékosan elmaradtunk, még pedig azért, mert kivételesen adott jogokkal nem akartunk élni. Azon hat izraelita, kik Losoncson a bizottságba beválasztattak, csekélységemnek fentebb kimondott nézetét elfogadván, tanácsosabbnak tartották távol maradni, semhogy ily kivételes jogot élvezzenek.

Különben Losonc város községének szabadelvűségéről tanuskodik az is, hogy 1861-ben több izraelitát megválasztott a városi képviselőtestületbe és a Casinó egylet ismételve izraelitát választott pénztárnokának.

Mi is válaszoltunk a tiszt. pesti előljáróság körlevelére, még pedig helybenhagyólag, és minthogy éppen akkor kaptuk meg lapjának mult heti számát, melyből megértettük, hogy né mely község az ismert ürügy alatt óhajtaná elnapoltatni a Congressust: rosszalásunkat e fölött is kinyilatkoztattuk.

S.

Boroszló, május 10-én 1867.

Tisztelt Szerkesztő úr!

Igaz, hogy ön becses lapjában szives volt már megemlékezni a „Boroszlói Magyar-Olvásó-Társulatról“, mégis hisszük, hogy ön, ki már tetteg bebonyította, hogy szorény társulatunk jólétét óhajtja, nyilvános, csak néhány sorban álló köszönetünket közzétenni sziveskedni fog:

A boroszlói magy. olv. társulatot ugyanis rövid fenállása óta kitüzött célja elérésének törekvésében több jeles hazafi támogatta. A pesti „Izraelita Magyar-Egylet“ elnöke dr. Pollak Henrik, dr. Rózsay József és Kohn Samuel hitszónok urak igen jelentékeny számú hasznos könyvekkel ajándékozták meg társulatunkat. Frankenburg Adolf, Tencser Pál, Deutsch testvérek és Leitner M. L. urak nagylelkűséggel folytán kapja egyletünk bérmentesen az „1848“ politikai napilapot, a „Magyar Izraelitát“, „a Magyarország és a nagy világot“ és a „Pesti Hetilapot“. Társulatunk minden egyes tagja legbensőbb köszönettel fogadta az ajándékokat és szent kötelességének tartja e nemes férfiaknak szive mélyéből háláját kifejezni.

A Boroszlói Magyar-Olvásó-Társulat.

Vegyes hírek.

Előfizetőink egy része későn küldte be az előfizetési pénzeket; hogy azonban nekik is teljes példányokkal szolgálhassunk, az elfogyott első számokat újból nyomattuk. Felkérjük tehát azon tisztelt előfizetőket, kik valamely számot meg nem kaptak volna, sziveskedjenek a kiadóhivatalhoz bérmentetlen nyílt levéllel fordulni.

— Eperjesen a pesti „Izraelita Magyar-Egylet“ mintájára alapítanak társulatot, E társulatnak is az leond czélja: a zsidók között a magyar nyelvet és irodalmat terjeszteni.

— A volt m. k. helytartótanács az izr. iskolai pénzalapból a vörösvári izraelita hitközséget iskolájának fentartása végett 150 forintnyi évi gyámolításban részesíté, még pedig 3 egymásután következő évre.

— N. Kanizsáról írják: A városi tanács Gróf Szapári főispán úr tiszteletére estébedet rendezett, melyre Fassel főrabbi úr, a község elnöke és még 8 izraelita volt meghíva.

— Ezen czim alatt „Die Pester Handels-Akademie wie sie ist und wie sie sein sollte“ jelent meg egy röpirat, mely a fővárosban nem csekély zajt ütött. Szerző élesen s nem menten minden gyűlölettel kol ki a „Kereskedelmi Akademia“ ellen. Leginkább megtámadja igazgatóját, ki szerinte az intézetben a magyar nyelvet kiküszöbölni törekszik. Nem tartozik az ránk és nem is akarjuk kipuhatolni, hogy mennyiben igaz az, a mit szerző Körner igazgató úrról beszél. Mi a dolgot meg sem említenők, ha immitt amott nem rebesgetnék, hogy a magyar nyelvvel azért bännak oly mostohán ez intézetben mivel a tanulók $\frac{2}{3}$ zsidó. Minden tartózkodás nélkül visszautasítjuk az illetők ezen gyanusítását, mert mi úgy vagyunk meggyőződve, hogy a legtöbb szülők gyermekeik részére magyar magántanítót tartanak, mert azt elégségesnek nem tartják, a mit az intézetben e tekintetben elsajátíthatnak. A zsidók, kik saját hitfelekezeti iskolájukban a magyar nyelvre annyi gondot fordítanak, csak is örülni fognak, ha a honi nyelvre a „kereskedelmi akademiában“ is nagyobb súlyt fognak fektetni.

Még csak egyet akarunk megemlíteni. A könyv szerzője nem csak az igazgatót, hanem még az intézetnek két mőzeshitű tanítóját is megtámadja, még pedig Reisz Henrik és Rózsási József urakat. Reisz úrról elmondja, hogy az izr. mintatanodából elbocsátották, és a kereskedelmi intézetben német nyelv tanárának választották. Nem azért bocsátott el Reisz ur, mert nem elég képzett tanító, hanem egyedül azért, mert nem tudott magyarul. Mig tehát az akademiában Reisz ur a német nyelvet tanítja, addig nincs ok ellene kikelni, mert tökéletesen tölti be helyét. Végre Rózsási úrról elmondja, hogy a helybeli izr. községi leánytanoda „altanítója“ és az akademiában a magyar nyelv tanára. Rózsási ur nem „altanítója“ a nevezett leánytanodának hanem azon egyéniség ki 24 év óta a fővárosban nem csak a legnagyobb buzgalommal, hanem kitünő sikerrel is terjeszti a

magyar nyelvet hitsorsosaink között, és így az ő alkalmaztatása által az intézet a magyar nyelvet illetőleg csak haladást tanúsított. Ennyit az igazság érdekében!

— Lapunk hirdetett egy magyar-héber nyelvtant főlemi iskolák felsőbb osztályai számára. Stern M. E. után dolgozta Bak Izrael főlemi tanító, a pécsi kir. izr. elemi mintatanoda hit- és héber nyelvtanára.

Értjük a z s ö n g é k értékét megbecsülni; értjük fölfogni ama benső örömet, melylyel őseink hajdanta azokat a szent ol-táron bemutatták; — ép oly becsesek s nagyértékűek előttünk ama szellemi zsengek, melyeket a magyar-héber irodalom mezején imitt-amott feltűnedezni látunk. De ezen őszinte részvét még sem tarthat vissza bennünket a jóakaró figyelmeztetéstől: hogy bár minő éretlen gyümölcs a tudomány szentélyétől távol maradjon mindenha... E mondottak után megengedi a t. fordító, ha őt bátorkodunk a második kiadásban igazítandó pontokra figyelmeztetni. A „bevezetést“ illetőleg igenis sajnáljuk föl nem foghatni, mikép volna egy 1828-ban kiadott grammatika „korszerűbb“ amazokénál, kik az ujabkori tanrendszert szem előtt tartván, ugyszintén a héber nyelvet is ezzel összhangzásba hozhatták. Sőt inkább minden bizonynyal állíthatjuk, miszerint derék hazai tudósunk Stern, jelenleg a hol a népiskolai tanórák szabályozvák, a szóban levő munkáján némi változást vinne végbe. Így például a „gyakorlatokat“ egészen elhagyná és több bibliai vagy az imakönyvből merített példával helyettesítené.

17. lap: „lány való tlan hangzó.“ — 32. l.: „מלת היהם, olóljáró“ — névutó vagy névhatározó. — 34. lapon hiányzanak az ismétlési számok: רגל, מונה, פעם; a különböző számok: kétszeres, hétszeres שבעתים, כפלים stb. — ugyanott: „határozott oló s z ó,“ névelő; — ugyanott „ההפוך,“ változó „ך,“ nem a „ך“ változik, hanem a „ך“ változtatja v. átfordítja az illető igét. — 37. l.: „פעל עומד,“ beható igo; „középigé helyett. 38. l.: „3 tőbetű állatnak.“ — 39. l.: „hogy a cselekvés ny o m o z á s s a l történik,“ nyomtatékkal helyett. — 40. lap: „החלט, דרך határozott mód;“ határozott a l a k, a mód pedig jelentő. — „דרך המקור,“ határozatlan alak“ — mód helyett. „A שם gyö k é b e n néha fölöslog betűk is találtak.“ — Soha!

Reméljük, hogy a t. fordító, kinek munkája jutalmazó jövővel kecsegtet, második kiadásban észrevételeinket tekintetbe fogja venni. — Kiemeljük még az antik נגינה-kótaikat, melyek az עין רואה című franczia héber nyelvtan mintája szerint vannak készítve.

— שפה ברור Héber nyelvtan izr. népiskolák használatára. Ziltz Mór német eredetije után átdolgozta Stein Sámuel, egyik pesti fitan intézetben r. tanító. Ziltz úr nyelvtana sokkal lesmertebb, semhogy ajánlásunkra szorulan. Egyébként a nyelvtan élén több tudós ajánló nevével találkozunk, kik közül Deutsch Henrik és Reich Ignác urakat emeljük ki, kiknek obbeli illetékességét senki sem fogja kétségbe vonni.

— Megjelent és beküldetett szerkesztőségünkhöz: „Csakugyan a zsidók foszítotték föl Jézust?“ Irta Philippon Lajos tudor. Magyarra fordították H. J. ea R. F.

Ezen értekezés az „Allg. Zeit. d. Juden“-ban jelent meg. Szerzője lehetőleg tárgyilagos módon törekszik a kérdésre felelni, melyet magának tárgyu k itűzöt. Szerző távol van minden ellenségeskedéstől, nem lép fel mások hitelvei ellen, sőt inkább békét törekszik a különféle hitfelekezetek között előmozdítani. A fordítás kielégítő. A könyv ára, mely Pesten Kertésznel megjelent és minden könyvkereskedésben kap: ató?

— Bécs. Ugy értesülünk, hogy a bécsi hitközség képviselői a zsidó-eskü időszakos módosítása iránt az igazságügyi miniszterhez beadványt intéztek és azt ő nmltának személyesen átnyújtották. A küldöttség az igazságügyi miniszter úr részéről szívélyes és előzékeny fogadtatásban részesült. Nem alaptalan tehát azon remény, hogy a miniszterium a magánperrendtartás 432. és 433. §-ának módosítását, a bécsi ügyvédi kamarának az eskületétel egyformasága iránt kijelentett véleménye értelmében, a birodalmi tanácsban leendő tárgyalatása előtt maga fogja kezdeményezni. Az ügyvédi kamara e részbeni véleménye — úgy halljuk — a legtekintélyesebb zsidópapoknak ez iránt kijelentett egyhangú helyeslésére támaszkodik. A zsidó-eskü módosításával az osztrák tartományokban is elojtetnék a középkor lomtárának egy elrozsdásodott darabja, a mint az a civilizatióban előrehaladt államokban, hol az eskületétel tökéletes egyformasága fodadtatott el, már évek előtt elojtetett.

— A párizsi „Alliance israelite“ utolsó ülési egyiké-

ben elhatározta, hogy tudományos férfiak által a falashák, egy Abyssiniai néptörzs eredetét s vallását ki fogja kutatni. A falashák vallása jelenleg zsidó, keresztény, mohamedán s pogány szertartásokból álló egyveleg, melyben a zsidó elem még most is tulnyomó. Ezen sajtáságos nép alig hihető tudatlanságban él s a legalantibb szellemi süllyedésben s a legnyomorultabb társadalmi állapotban sinlódik. Szomorú helyzetüket keresztény, főleg angol hittérítők ügyesen s elég gyakran sikerrel felhasználják. Az „Alliance“ tudományos küldöttségétől, melynek élén egy Hallei nevezetű ifju tudós áll, vallásos és tudományos tekintetben szép eredményt várhatunk.

Jeruzsálem. A sz. város helytartója, Izzet pasa, az osztrák konzul kíséretében, meglátogatta az ottani izraelita kórházokat. Megelégedését nyilvánítván, azt ígerte, hogy különös figyelemmel leend a zsidó intézetek irányában.

SZERKESZTŐI LEVELEZÉS.

Aradra. Lapunk zártával vettük igen becses sorait. Fogadja legőszintébb köszönetünket.

Szegedre. Szükségesnek tartottuk, különben nem tettük volna.

N. Körösre. Mi is sajnáltuk az elhunyt fiatal embert, esodálkozunk, hogy ön velünk nevét tudatni megfélejtkezett.

Pesten. Még ezért nem szoktuk magunkat agyon busulni. Temesvárra. Az egészet néhány szóval el lehet mondani. S. urnak Losoncra. Szívesen látjuk a közreműködést.

Debreczenbe. Mi az illető könnyelműségét lapunkban ki nem menthetjük.

G. urnak Győrött. Ha csak lehetséges.

M—r urnak Pesten. Ehhez most még nyulni sem akarunk.

B. urnak Pesten. Sajnáljuk, hogy tanulságos cikke, melyet különben érdeklől olvastunk, nem lapunkba való.

L. urnak Pesten. Már a gyöngédtelenségnél is több volna valakinek családi viszonyait és multját a polemia keverni. Magunk is szóltunk e számban a tárgyhoz, de nem találtunk okot magát a könyvet minden irgalom nélkül elítélni, mert hisz van abban sok a mi a szó valódi értelmében helyes. Önnek igaza van, hogy „a szerző“ tolla igen engedelmes foglyver, mely dicsér és ócsárol, a mint azt az érde k kívánja; de nem mutatja-e ugyanezt az ön polemia is?

B. urnak N. Kanizsára. Csak a „Neuzeit“-ban olvastuk.

Mohácsra. Legközelebb.

Házassági összekelések Pesten.

A templomban, május 23-án: Dr. Ágai Adolf Steiner Regina hajadonnal; Hönik Mór Ehrenzweig Regina hajadonnal; Karpeles Albert Maerle Irma hajadonnal; Schön Vilmos Hirschfeld Malvina hajadonnal; Böhm Bernáth Böcke Katalin hajadonnal; Geiger Z. B. Lövy Theréz hajadonnal; Silberstein Ferdinand Totiser Johanna hajadonnal; Blau Mór Rosenthal Nanette hajadonnal.

A zsinagógában ugyanezen napon: Zwillinge Izrael Brandeis Regina hajadonnal; Guttmann Dávid Lipschitz Leonora hajadonnal; Deutch Sándor Singer Julia hajadonnal; Schröter Márton Bondy Nanette hajadonnal; Grossmann Lipót Grosz Fanny hajadonnal. — Saját lakásukon: Dr. Hasenfeld Manó Keppich Kamilla hajadonnal és Rosenberg Simon Steiner Róza hajadonnal.

H i r d e t é s.

Grill Károly k. udvari könyvtáros kiadásában Pesten megjelent és Magyarország minden könyvkereskedésében, valamint a szerzőnél Új-Verbászon kapható:

אור למוד הקריאה והלשון

Első rész: *A szemléleti héber olvasás.* Elemi olvasókönyv az új tanmód szerint. Irta Blum Joachim nyilvános tanító. Magyarította fia Blum Salamom főlemi tanító.

Ára 20 újkr. Iskolák számára 10% lerovattal.

A fentemlített héber-m a g y a r elemi olvasókönyvecske, a hasonló című, dicséretesen ismert és több izraelita hitfelekezeti érdekű lap által illően méltatott héber-n é m e t olvasókönyvecskének mintája szerint van kidolgozva. A szerző ezen művecskének kiadása által érte el, hogy ezen könyvecskének segítségével a héber-beni oktatás azon izraelita népiskolákban, melyekben a tanyelv magyar — már első fokán a nézlettan elve szerint történhetik.